

Bender, Ryszard

W Republice Federalnej Niemiec o prof. dr Andrzeju Wojtkowskim

---

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 3-4, 540-541

1977

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W REPUBLICIE FEDERALNEJ NIEMIEC
O PROF. DR. ANDRZEJU WOJTKOWSKIM

Nekrolog o Nim ukazał się w „Zeitschrift für Ostforschung”, w zeszycie 3 z 1976 roku. Autor, prof. dr Gotthold Rhode z Moguncji, pisze w bardzo ciepłych słowach o Zmarłym. Wspomina Jego głośne kiedyś polemiki z Manfredem Laubertem, przykuwające uwagę historyków obu krajów — Polski i Niemiec. Zjawisko to bez precedensu, że historyk RFN pisze tak sympatycznie i zrećnie o zagorzałym polemiciście wielu historyków niemieckich, prostującym, stronnicze jakże często, sądy historiografii niemieckiej.

Niezrozumiały natomiast jest fakt, iż w swym biogramie Rhode tak mało powiedział o pracach Zmarłego, poświęconych przeszłości Ziem Zachodnich, odzyskanych przez Polskę po II wojnie światowej. Andrzej Wojtkowski nie był bowiem wyłącznie historykiem Wielkopolski, jakby z nekrologu mogło wynikać. Badał on Ziemię Zachodnie i Północne, mające w przeszłości związek z Polską. Tych prac w ogromnym dorobku pisarskim Wojtkowskiego znajdziemy sporo. Pisał Profesor Wojtkowski również o Prusach Wschodnich, o Warmii i Mazurach. Sprawami tymi zajmował się już przed wojną. O fakcie tym Rhode wspomina, ale w jednym zdaniu i w innym kontekście. Pisze: „In Lublin wandte er sich auch neuen Forschungsgebieten zu, vor allem der Geschichte Ermlands und Masurens, veröffentlichte aber weiter Arbeiten und Rezensionen zur Geschichte Grosspolens, die mit über 400 Titeln rund 80 v. H. seiner Veröffentlichungen bilden”.

Dlatego przypomnijmy jeszcze raz zainteresowania Wojtkowskiego dziejami Warmii i Mazur, który już w 1925 roku zajął się 400 rocznicą hołdu pruskiego. W rok później, w „Strażnicy Zachodniej” ogłosił rozprawę *Władze Prus Wschodnich i Zachodnich wobec powstania listopadowego*. W 1933 roku z kolei zwrócił uwagę na wybitnego przedstawiciela Mazur, pastora Gustawa Gizewiusza z Ostródy i opublikował jego listy do Józefa Łukaszewicza, Andrzeja Niegolewskiego i Edwarda Raczyńskiego.

Przejawione w okresie międzywojennym zainteresowania Prusami Wschodnimi, Warmią i Mazurami kontynuował Andrzej Wojtkowski również poza Wielkopolską, gdy po II wojnie światowej osiadł w Lublinie jako profesor Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. W wyniku dyskusji ze studentami na obozie w Smolajnach koło Dobrego Miasta, Marzena Pollakówna podjęła temat *Osadnictwo Warmii w okresie krzyżackim* (Poznań 1953). Nie bez wpływu Wojtkowskiego jego pierwszy powojenny doktor, Henryk Zins, wydał książkę *Powstanie chłopskie w Prusach Książęcych w 1525 r.* (Warszawa 1953). Również wiele prac magisterskich, dotyczących dziejów Warmii i Mazur, powstało na seminarium Profesora Wojtkowskiego. Niektóre tylko z nich zostały, najczęściej we fragmentach, opublikowane w czasopismach historycznych; inne dostępne są w archiwum Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Nie wszyscy zresztą wiedzą, że wyszły one „spod skrzydeł” Wojtkowskiego.

W powojennym dorobku pisarskim Andrzeja Wojtkowskiego, już w okresie lubelskim, zwracają uwagę Jego prace o drugiej wybitnej postaci mazurskiej — Krzysztofie Celestynie Mrongowiuszu. Poświęcił mu aż 7 rozpraw. Wydobył również wzajemne związki, łączące twórczość pisarską Mrongowiusza i Gizewiusza. Jego zdaniem obaj oni udowodnili, iż prawdziwą oświatę można osiągnąć wyłącznie w języku ojczystym, na Mazurach więc w polskim.

Po wojnie Andrzej Wojtkowski zainteresował się również problematyką krzyżacką. Pisał o hołdzie pruskim, o propozycjach pokojowych biskupa warmińskiego Maurycego Ferbera, o wydaniu Polsce dokumentów krzyżackich. W tej ostatniej kwestii polemizował Wojtkowski z Jadwigą Karwasińską i Gerardem Labudą. Uwieńczeniem zainteresowań Wojtkowskiego problematyką krzyżacką stała się bez wątpienia monografia *Tezy i argumenty polskie w sporach terytorialnych z Krzyżakami* (Olsztyn 1968), Pozostała w rękopisie (ss. 413), prawie gotowa do druku, kolejna monografia *Stanowisko Niemców w prawie narodowości Mikołaja Kopernika od wieku XVI do czasów obecnych*. Śmierć Autora 7 czerwca 1975 roku uniemożliwiła, jak dotąd, jej opublikowanie¹.

Ryszard Bender

---

¹ Por. szerzej J. Jasiński, *Profesor Andrzej Wojtkowski — przyjaciel Warmii i Mazur (1891—1975)*, *Komunikaty Mazursko-Warmińskie*, 1975, nr 4, ss. 551—556.